

SANAPELIÄ

Meiltä pyydettiin ytimekästä kirjoitusta aiheesta ”Writing as a Balancing Act”.

Tehtävänannossa oli muitakin avainsanoja: kirjailijan sanoma, tosiasiat, mielikuviutus, kirjailijan elämä...

Taas ne samat sanat!

Niinpä minäkin kerron jälleen oman tarinani.

Ernesto Sabaton mukaan kirjailijan tulee palata kirjoittamaan samasta aiheesta, palata aina ruotimaan samaa aihetta uusin tavoin, perustellummin, järkähtämättömästi ja karttuneen kokemuksen karaisemana, sillä huolenaiheet karisevat sitä mukaa kuin niihin saa ulottuvuutta.

Proust taas on sanonut, että ”teosta voidaan pitää pelkästään onnettomana rakkautena, joka kohtalokkaasti ennustaa lisää samanlaisia”¹.

Mitä minä Hassan Blasim sitten olen sanoilta halunnut, ja mitä sanat ovat halunneet minulta?

Eräänä päivänä ollessani neljätoistavuotias selailin paikallislehteä, ja huomioni kiinnittyi ristisanatehtävään. Ratkaiseminen ei tuntunut helpolta, mutta päätin kokeilla ristikon laatimista. Kuvittelin, että niitä olisi paljon helpompi laatia kuin ratkoa. Kahdessa päivässä ensimmäinen sanaristikoni oli valmis. Lukijat saivat lähettää tehtäviä toimitukseen. Tein työtä käskettyä, ja laatimukseni julkaistiin kuin julkaistiinkin lehdessä rahapalkkiota vastaan. Äitini ei ollut käsittänyt, miten oli mahdollista, että sain lehdestä palkkion niin nuorena. Äiti oli samaan aikaan hämmästynyt ja ilahtunut.

Sanapeli herätti siis iloa ja hämmästyä!

Sanoma oli siis: hämmästyä.

Kasvoin sodan sylissä. Itkeviä omaisia joka kujalla ja korttelissa. Iranin hävittäjät kurittivat Kirkukin öljykaupunkia, ”mustan kullan kaupunkia”, jossa ei tahtonut löytää puhdasta vettä juodakseen. Hirmuhallitsija virnisteli televisioruudussa aamusta iltaan ja myönsi sotilaille ansiomerkkejä. Minä omistauduin lempiharrastukselleni, joka oli sanalöytöretkeily. Kirjoitin runoja ja sovitin kuulemiani keskusteluja teatteridialogiksi. Aikuisten käyttämät kansanomaiset sananparret olivat minusta kiehtovia ja jänniä. He saattoivat sanoa vaikkapa että ”elämä on koulu” tai ”elämä on katoavaista”! Semantiikka kiihotti salaperäisellä tavalla ajatuksiani. Keksin uuden sanapelin: Jos kerran joku sanoo, että ”elämä on koulu”, niin minäkin voisin sanoa, että elämä on tie, tai elämä on retki, tai elämä on tanssi, tai elämä on elokuva, tai elämä on kuolema! Ajattelin, että kun sanoan elämä yhdistää minkä tahansa muun sanan, siitä urkenee uusia merkityksiä.

Sanoista tuli minulle elintapa.

Sanoma oli vaikkapa että sanat ovat elämä!

Elokuvaopintojeni alkuvuosina Bagdadin taideyliopistossa merkitysten ajattelu mutkistui päässäni. Kirjoitin runoutta, novelleja ja lyhytelokuvia ja opiskelin paljon elokuvaa, teatteria, kirjallisuutta,

kuvataidetta ja filosofiaa. Harhailtuani aikani tiedon käytävillä minulle valkeni, ettei sanarinnastuksilla pitkälle pötkitä. Pelkkä intohimo ei riitä, sen turvin ei saa järin paljon selville, sillä maailmassa kaikki on niin ristiriitaista ja outoa. Sanarinnastusten sanoma jäi vajaaksi ja hämäräksi, sillä jos kerran elämä on koulu, kuten sanotaan, niin mitä siinä koulussa opitaan? Mitä opetetaan? Ketkä opettavat? Mikä on lukujärjestys? Kysymykset pakkautuivat päähäni, ja koin olevani eksynyt uimataidoton tiedon valtameressä.

**Sanat näyttäytyivät hämmentävinä, hämärinä.
Sanoma oli jäsentymätön, joka suuntaan auki.**

Kirjoitin ja ohjasin ensimmäisen elokuvani گاردينيا (*Gardenia*), ja siitä pidettiin. Elokuva kertoi yksinäisestä köyhästä miehestä, joka vie muistot hautaansa Tigrisjoen rannalla Bagdadissa. Työ oli vain opiskelijan simppele seikkailu, mutta jouduin sen seurauksena Ba'th-puolueen silmätikuksi. Puolue toimi laitoksellamme kuin tiedustelupalvelu, eikä elokuvani ollut puolueen mieleen. Käsikirjoituksen sanat hermostuttivat diktatuurikoneistoa. Kuvani ja sanani olivat uhka kahleille, joilla puolue piti yhteiskuntaa aloillaan.

**Sanoissa on voimaa, ne antavat hengittää häkin ulkopuolella.
Sanoma oli ehkä että sanat ovat vapaustaistelua.**

Pakenin poliittisen vainon takia Bagdadista Kurdistaniin. Minun oli pakko jatkaa työtäni salanimellä, ettei sukuni Bagdadissa joutuisi vaikeuksiin. Tarvitsin sanoja voidakseni hengittää kaukana hirmuvaltiaan tyrmistä ja sotaretkistä. Sitten piti jatkaa matkaa! Matkani Bagdadista Suomeen vei noin neljä vuotta, ja siinä oli aineksia niin komiikasta kuin kauhustakin. Ylitin jalan vuoria, taitoin matkaa aroilla ja kylmissä, pimeissä metsissä. Jouduin rajavartijoiden vangitsemaaksi ja hakkaamaksi. Nukuin irtolaisena kaduilla ja puistoissa, söin roskiksista. Ja aina välillä otin vihon esiin ja kirjoitin. Kaiversin sanoja lohduttamaan, pelastamaan minut hulluudelta ja siltä tuskalta, jonka laittomien rajanylitysten olosuhteet jättivät jälkeensä. Ajattelin itsekseni, että kaikki oli pelkkää painajaista, tarinaa jolle vielä joskus tulee loppu, viimeinen sana, piste, ja sitten minä pelastun ja aloitan tarinani alusta.

**Sanat ovat pelastusrengas!
Sanoma oli vaikkapa että sanat ovat ihmiselle sitä mitä kotelo silkkiäistoukalle!**

Saavuvin vihdoon Suomeen. Yritin rauhoittua ja säätää rytmini takaisin sellaiseksi, että voisin jälleen palata pelaamaan sanoilla. Siksipä istuinkin neljä vuotta samassa nurkkapöydässä kalliolaisessa baarissa nimeltä Rytm. Sanojen kautta tutkin kauhua, muistia, ihmistä, aikaa, elämän absurdiutta, rakkauttani kieleen. Sain valmiiksi ensimmäisen novellikokoelmanي مجنون ساحة الحرية (*Vapaudenaukion mielipuuoli*). Novellieni sanoin ironisoin ihmisen outouden kustannuksella, nauroin ja itkin sotaa ja rauhaa.

**Sanat ovat kolkkoa naurua!
Sanoma oli vaikkapa että sanat ovat vain merkityksen ja merkityksettömyyden rytmiä.**

Sitten julkaistiin toinen kokoelmanي المسيح العراقي (*Irakin Purkkajeesus*). Sain palkintoja, ja novellejani käännettiin monelle kielelle. Tarinoistani kirjoittivat monet sanomalehdet kautta maailman, ja osallistuin useissa maissa kirjallisuustapahtumiin. Yleisö ja toimittajat odottivat, että kertoisin novelleistani, kirjoitustekniikasta ja siitä mitä olin kirjoituksillani tarkoittanut. Myös elämäntarinastani kyseltiin paljon, ja siitä missä kulkee todellisuuden ja mielikuvituksen välinen

veteen piirretty viiva. Minulta kysyttiin, miten ihminen toimii sodassa ja rauhassa, ja vaikka mitä muuta. Yritin vaivalloisesti ja hämilläni selittää, mihin olin sanapelilläni pyrkinyt koko matkani ajan. Ajauduin vastauksissani aina harhateille. Joskus väitin että kaikki se synkkä satiiri edustaa toivoa; joskus taas että se on pelkkiä sanoja ja että tosielämä on paljon rankempaa kuin rohkeinkin mielikuvitus.

Sanat ylittävät rajoja, niitä käännetään muille kielille, niistä pidetään, ne herättävät kysymyksiä!

Sanomaksi muodostui vaikkapa että sanat kertovat toivosta ja tuskasta. Ei mitään uutta auringon alla!

Nyt olen saanut valmiiksi elokuvani käsikirjoituksen. Kirjoitan paraikaa draamaa ja jatkan romaanin parissa. Muiden lailla röhnötän sohvalta ja tuijotan television tai tietokoneen ruutua. Katselen miten hirviömäinen kapitalismi johtaa sotiin kaikkialla maailmassa, katselen miten viheliäinen uskonnollinen ääriajattelu on taannuttanut nykyhetken keskiajalle, katselen miten pakolaiset hukkuvat pyrkiessään demokraattiseen Eurooppaan, rauhan Nobelilla palkittuun EU:hun, jossa fasismi pärjää jälleen vaaleissa, katselen tämän päivän ihmistä, jolta riistetään kaikki se aika jonka tarvitsisi luovaan työhön, tämän päivän ihmistä, jonka kylmä järjestelmä muuttaa pelokkaaksi ja avuttomaksi yksilöksi joka juoksee yötä päivää leipänsä perässä eikä osaa muutakaan kuin valita korruptoituneita ja pinnallisia poliitikkoja päättämään hänen elämästään, katselen miten luontoa ja köyhiä lahdataan...

Katselen itseäni peilistä, jossa näen pelkän sanoilla pelaamisesta innostuneen lapsen.

Vieläkin sanat raikaavat päässäni yötä päivää. Kun ummistan silmät levätäkseni vähän, mietin että sanojen sanoma voisi kiteytyä Jalal al-Din al-Rumin ajatukseen: ”Todellisuus on kuin taivaasta pudonnut peili, joka on mennyt tuhanneksi sirpaleeksi. Kaikki katsovat vain omaan sirpaleeseensa ja luulevat omistavansa koko peilin.”

Sanapeliä.

ⁱ Ranskaksi « l'oeuvre doit être considérée seulement comme un amour malheureux qui en présage fatalement d'autres ». Suomentajan tiedot: Marcel Proust, Kadonnutta aikaa etsimässä (10): Jälleenlöydetty aika. Suomentanut Annikki Suni. Otava 2007, s. 258.